סולדת בהן אבל היד סולדת בהן אין נוטלין בהן ואיכא דמתני לה אסיפא [א]אחרונים אין נוטלין אלא בצונן אבל בחמין לא אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי ינאי לא שנו אלא שהיד סולדת בהן אבל אין היד סולדת בהן נוטלין [ב]מכלל דראשונים אף על פי שהיד סולדת בהן מותר אמצעיים רשות אמר רב נחמן [ג]לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל אבל בין תבשיל לגבינה חובה [ד]אמר רב יהודה בריה [ה]דרבי חייא מפני מה אמרו מים אחרונים חובה שמלח סדומית יש שמסמא את העינים אמר אביי ומשתכח כי קורטא בכורא אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי כל מלחא מאי אמר ליה לא מבעיא אמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא משו מיא בתראי על ארעא משום זוהמא אמר לי [ו]מר [ז]משום דשריא רוח רעה עלייהו ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא שקיל מידי מפתורא כי נקיט איניש כסא למשתי שמא יארע דבר קלקלה בסעודה אמר לי מר משום דקשי לרוח צרדא ולא אמרן אלא דשקיל ולא מהדר אבל משקל ואהדורי לית לן בה ולא אמרן אלא חוץ לארבע אמות אבל תוך ארבע אמות לית לן בה ולא אמרן אלא מידי דצריך לסעודתא אבל מידי דלא צריך לסעודתא לית לן בה מר בר רב אשי קפיד אפילו אאסיתא ובוכנא דתבלי מידי דצריכי לסעודתא ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דכנשי [ח]נשווראה משום מנקירותא אמר לי מר [ט]משום דקשי לעניותא ההוא גברא דהוה מהדר עליה שרא דעניותא ולא הוה יכיל ליה דקא זהיר אנשוורא טובא יומא חד כרך [י]ליפתא איבלי אמר השתא ודאי נפל בידאי בתר דאכיל אייתי מרא עקרינהו ליבלי שדינהו לנהרא שמעיה דקאמר ווי דאפקיה ההוא גברא מביתיה ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא שתי אופיא משום מאיסותא אמר לי מר משום דקשי לכרסם מישתיה קשה לכרסם מינפח ביה קשיא לרישא מדחייה קשיא לעניותא מאי תקנתיה לשקעיה שקועי לכרסם דחמרא שיכרא דשיכרא מיא דמיא לית ליה תקנתא והיינו דאמרי אינשי [כ]בתר עניא אזלא עניותא ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא אכלי ירקא מכישא דאסר גינאה משום דמיחזי כרעבתנותא אמר לי מר משום דקשי לכשפים [ל]רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו לא אותבוה אמרה מלתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוה אמרה להו מאי איעביד לכו דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינה אמנייכו ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא אכלי ירקא דנפל אתכא[מ] משום מאיסותא אמר לי מר משום דקשה לריח הפה ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דלא יתבי תותי מרזיבא משום שופכים אמר לי מר משום דשכיחי מזיקין הנהו שקולאי דהוו דרו חביתא דחמרא בעו לאיתפוחי אותבוה תותי מרזיבא פקעה אתו לקמיה דמר בר רב אשי אפיק שיפורי שמתיה אתא לקמיה אמר ליה אמאי תעביד הכי אמר ליה היכי אעביד כי אותביה באונאי אמר ליה את בדוכתא דשכיחי רבים מאי בעית את הוא דשנית זיל שלים אמר ליה השתא נמי ליקבע לי מר זימנא ואפרע קבע ליה זימנא כי מטא זימנא איעכב כי אתא אמר ליה אמאי לא אתית בזמנך אמר ליה [נ]כל מילי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשותא למשקל מיניה עד דמשכחינן מידי דהפקרא ואמר אביי מריש הוה אמינא האי דשדי מיא מפומא דחצבא משום ציבתא אמר לי מר משום דאיכא מים הרעים ההוא בר שידא דהוה בי רב פפא אזל לאתויי מיא מנהרא איעכב כי אתא אמרו ליה אמאי איעכבת אמר להו עד דחלפי מים הרעים אדהכי

חזנהו

לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל. אומר רבינו שמואל דמיירי בשניהם של בשר או שניהם של גבינה אבל בין תבשיל של בשר לגבינה שלפניו חובה אבל לגבינה של אחריו לא קאמר דאפילו בנטילת ידים אסור לאכול עד סעודה אחרת כדאמר לעיל אכל בשר אסור לאכול גבינה ואין נראה לר"ת דבין תבשיל לגבינה משמע תבשיל תחלה כדאמר לעיל כמה ישהה בין בשר לגבינה ולא כלום ופריך והא אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה אלא כמה ישהה בין גבינה לבשר כו' ועוד בין תבשיל לתבשיל בשניהם של בשר או של גבינה למה יש לו ליטול כלל ומפרש ר"ת דבין תבשיל לתבשיל היינו בין תבשיל דבשר לתבשיל של גבינה דכיון דאין הבשר והגבינה בעין וליכא אלא טעם לא החמירו שיהא חובה ליטול ידיו בינתיים ואינו אלא רשות אבל בין תבשיל דבשר לגבינה שהגבינה בעין חובה ויתכן פירוש זה אף לדברי האוסרין לאכול גבינה אחר בשר באותה סעודה אפי' בנטילה וקינוח:

חזנהו

סולדת. נכוית. אם היד סולדת בהן בטלו ונשתנו מתורת מים: **איכא דמתני לה אסיפא.** לא שנו דאחרונים בחמין לא: **מכלל כו'.** דבהנך דאסר לאחרונים שרי לראשונים: **שמלח סדומית יש.** ואמרו חכמים[ו] על כל אכילתך אכול מלח וכיון דנגע במלח כי הדר יהיב ידו אעיניה מסמא להו ולפיכך צריך לנטלן: **ומשתכחא כי קורטא בכורא.** אינה מצויה אלא קורט בכור: **כל מילחא.** מדד מלח כמו (שמות טז) וימודו בעומר [ז]וכלו בעומרא: **מאי.** צריך ליטול אחריו או לא: **משום זוהמא.** שריחן מסריח ונראות מאוסות: **למישתי.** כשאדם שותה אין לוקחין כלום מלפניו: **דבר קלקלה.** שמא יכעוס השותה שחפץ באותו דבר הניטל וכי יכעוס יסתכן ויחנק: **רוח לרדא.** אשטורדישו"ן: **חוץ לארבע אמות.** שמוליאו חוץ לארבע אמות של שולחן: **דכנשי נשווראה.** שמכבדין פירורי אוכלין מן הבית: **מנקירותא.** לנקר הבית נקיון: **מהדר אבתריה שרא דעניותא.** שר הממונה על העניות היה רודף ללוכדו ולהביאו לידי עניות: **איבלי.** [ח]על עשבים שבאפר: **נפל לידאי.** שלא יוכל ללקט הפירורין מבין העשבים ויהו למדרס רגלים ולאלכלכו בכך: **שמעיה.** ההוא גברא לההוא שרא: **דקאמר ווי דאפקיה מביתיה.** הוליאני זה ממקום מנוחתי: **אופיא.** אשקומ"א: **לכרסם.** רירין הבאין מן החוטם: **מדחיה.** בידו לגדדין: **לישקעיה שקועי.** בתוך המשקה עד שיכלה מאליו: **לכרסם דחמרא.** שבא לו מחמת אופיא דחמרא: **שכרא.** רפואתו לשתות שכר: **לכרסם דשכרא.** שבא מחמת אופיא דשכרא לישתי מיא: **בשר עניא.** זה שלא היה לו אלא מים לשתות: **מכישא דאסר גינאה.** שאין מוליאין שום או כרישין מאגודה שאוגדין מוכרי ירק לאוכלו: **כרעבתנותא.** שאין יכול להמתין עד שיתירנו: **לכשפים.** הרואה אותו יכול לעשות לו כשפים והנשמר ממנו אין כשפים נוחין לחול עליו: **מטרוניתא.** נכרית: **אותבן בהדייכו.** הושיבוני עמכם בספינה: **אמרה מילתא.** לחש של מכשפות: **אסרתה לארבא.** שלא זזה ממקומה: **אמרי אינהו מילתא.** אף הן היו בקיאין בדבר ועושין להציל עצמם מיד המכשולה[ל]. ואיכא דאמרי שאמרו שם ולא מוכחא מילתא: **מאי איעבד לכו.** שאין מכשפות שולטת בכם שאתם נשמרין מכל דבר הקשה להן: **דלא מקנח לכו בחספא.** אין אתם מקנחין עצמכם בחרס בבית הכסא ואין אתם הורגין כינה במלבושכם: **מרזיבא.** צינור המקלח מים מן הגג: **שופכין.** שמא ירדו עליו מים מאותן המקלחים מתשמיש המשתמשין על הגג ושופכין מי תשמיש והן באין לצינור: **שקולאי.** נושאי משאות בשכר: **פקעה.** שעברה המזיק: **שמעיה.** למזיק: **דאותביה באונאי.** הושיבוה באזני שהייתי ישן שם: **דצייר וחתים.** כלומר[מ] באחד מכל אלו אין לנו רשות: **דשדו מיא.** השותה בכד שופך תחלה מן המים לארץ: **משום ליבפא.** קסמין וקשין שעל פני המים: **מים רעים.** פעמים ששתה מהן שד וזו תקנתן: **דהוה בי רב פפא.** שהיה משמשו: **עד דחלפי מים הרעים.** ששתו המזיקין מהן:

האכלו

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ו מהל' ברכות הלכה טו טוש"ע א"ח סי' קפא סעיף ג וע"ש:

כב ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' קמ סעיף ו:

כג ג מיי' פ"ט מהל' מאכלות אסורות הל' כו [ופ"ו מהלכות ברכות הלכה ג] סמג לאוין קלז טוש"ע או"ח סי' קעג סעיף א וי"ד סי' פט ס"ג:

כד ד מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' טו וע"ש בכ"מ סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קפא סעיף ג:

כה ה טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד:

◆

רבינו גרשום

סולדת בהן. כלומר אלא שאין היד נכוית בהן אבל היד נכוית בהן אסור: כי קורטא בכורא. כלומר כקרטין של מלח בשלשים סאין: שמא יארע דבר קלקלה בסעודה. כלומר שמא יקפיד בשעה דנקיט כסא בידיה או מאכל או משקה וישפכנו ויארע קלקלה בסעודה: דקשי לרוח צרדא. שנופל מאותו חולי: ולא אמרן אלא חוץ לד' אמות. כלומר הא דאמרן דלא לישקול איניש מידי מפתורא כי נקיט איניש כסא ויתיב אתכא: חוץ לד' אמות. כלומר שרוצה ליטלו חוץ לד' אמות מן השלחן ואי עביד קשה לרוח צרדא למאן דנקיט כסא בידיה: האי דכנשי נישוורא. כלומר האי דמיכנשי פירורין מתחת השלחן: משום מנקרותא. כלומר שרוצה לנקר ביתו: א"ל מר. והו רבה: הוה קא אכיל נהמא (איכלא) [איבלי]. כלומר ביני עשבים: אפקוה לההוא גברא מביתיה. כלומר לעניות: חופיא. אשקופא בלע"ז: לכרסם. קדרן בלע"ז מי שאינו יכול להוציא ניעו וזהו קדרן בלע"ז: מנפחביה קשי לרישא. כלומר לחולי של ראש: מדחיה קשי לעניותא. כלומר מדחהו בידו קשי לעניותא: שיכרא מעבר ליה. כלומר לישתי שיכרא אחריו ויירפא: דשיכרא מים. כלומר מאן דשתי אופיא משיכרא לישתי מיא בתריה ויירפא: דמים לית ליה תקנתא: [בתר עניא]. דעני אורחיה למישתי מיא: מכישא דאסר גינאה. כלומר מאותו קישור שקשר בעל הגינה למכור: אמרה מלתא אסרה לארבא. כלומר אמרה מלתא דכשפים: לא קטיל לכו כינה. על בגד שלך: תותי מרזבא. צינור: משום שופכין. כלומר ששופך הצינור מים עליו: הנהו שקולאי. בני אדם שנושאין משאות: בעי לאיתפותי תותי מרזבא. [את הוא דשנית]. כלומר

מסורת הש"ס

א) עירובין יז: ע"ש, ב) [צ"ל דרבי חייא], ג) [היינו רבה בר נחמני עיין רש"י שבת כב.], ד) [פסחים קיא:], ה) [צ"ל ריפתא כ"א בע"י], ו) [כ"ק לב. וש"נ], ז) שבת פא:, ח) [גי' ישנה של ע"י מתכא], ט) [עי' תוס' תענית ח: ד"ה אלא], י) [ברכות מ.], כ) [צ"ל תרגום וכלו כעומרא], ל) בע"י: המכשפות, מ) בש"א: כולה,

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה איבלי על עשבים. וכן גיטין דף סח ע"ב חילפא דימא ויבלא:

◆

לעזי רש"י

אישטורדישו"ן. עילפון, הלם, מבוכה.
אישקומ"א. קצף.

◆

מוסף רש"י

שמלח סדומית יש. ואמור רבנן אחר כל אכילתך אכול מלח, ומשום מלח שנדבק בו אלבעו תיקנו מים אחרונים (עירובין יז:). שמלח סדומית דקה היא מאד ונדבקת ביד ואינה ניכרת (ביצה לט.). כי קורטא בכורא. בכור מלח יש מעט מאותו מלח סדומית כמין קורט קטן (עירובין שם). נשווראה. פירורין (פסחים קיא:). מטרוניתא. נכרית היתה (שבת פא.). אמרה מילתא. דכשפים ואסרתה לארבה ולא זזה ממקומה (שם). אמרו אינהו מילתא. על ידי שם טהרה (שם). דלא מקנח לכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפים (שבת פב.). ולא קטיל לכו כינה אמנייכו. ואין אתם הורגין כינה בבגדיכם (שם). ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסר גינאה. אין אתם אוכלין שום וכרישא וכגל מאגודה שאוגדין הגננים ואוכלים, אבל אתם מתירין האגודה תחילה, ש"מ כל הני קשה לכשפים (שם).

◆

רבינו גרשום (המשך)

אתה עשית שינוי דבמקום רבים הזקתה: האי דשדי מיא מפומא דחצבא. כלומר כשאדם רוצה לשתות ושיפך מעט מים תחלה קודם שישתה: משום ציבוראתא. כלומר כשראיתי ששופכין מים בתחלה אמרתי משום ציבי דאית ביה במיא עושין כן: משום דאיכא מים הרעים. כלומר דשרי עלייהו רוח רעה: